

Opponensi vélemény

Kérchy Anna

A viktoriánus nonszensz poétikája és politikája: Metamediális játék Lewis Carroll fantáziavilágaiban

című akadémiai doktori értekezéséről

Akik Kérchy Anna munkásságának inkább csak a kezdetét kísérték figyelemmel, és abból elsősorban a posztmodern szövegek és a feminista irodalom- és kultúratudomány iránti érdeklődését tartják számon (melynek egyik legfontosabb eleme a PhD-dolgozata: *Self-Freakings: Body Texts in Angela Carter's Trilogy Feminist Grotesque Bodies, Fictionalized Identities, and Somatized Narratives in The Passion of New Eve, Nights at the Circus, and Wise Children*), beleértve a Szegedi Tudományegyetem Angol–Amerikai Intézetének keretén belül működő Társadalmi Nemek Tudománya Kutatócsoportjában végzett, jelenleg is igen aktív, mostanra meghatározó kutatói és oktatói munkásságát, azok talán elcsodálkozhatnak Kérchy Annának az MTA Doktora cím elnyerésére beadott témáján, mely egyrészt a viktoriánus korba megy vissza, másrészt pedig a nonszensz poétikájával és politikájával (vagy politikumával) foglalkozik.

A kutatói profilváltás azonban csupán látszólagos: mind megközelítési módjában, mind az elemzett szövegek jellege miatt, mind pedig az irodalmi és szellemi szövegek politikuma iránti érdeklődés – azt is mondhatnánk: elkötelezettség – szempontjából nagyon is egységes kutatói (és oktatói) életmű egyik csúcspontjának lehet tekinteni *A viktoriánus nonszensz poétikája és politikája: Metamediális játék Lewis Carroll fantáziavilágaiban* című értekezést. Ennek oka pedig nemcsak abban rejlik, hogy Kérchy Anna 2016-ban az *Alice in Transmedia Wonderland: Postmodern Configurations of Victorian Fantasy* című dolgozatát adta be habilitációs értekezésnek, ami láthatóan hidat képez a posztmodern iránti és Lewis Carroll Alice-könyvei és azok kortárs utóélete iránti érdeklődés között (PhD-bizottságában tagként, a habilitációs eljárásban pedig opponensként vettem részt, ekképp közvetlenül is végigkísérve az eddigi életmű alakulását). A kutatás tárgyai által képzett hidaknál azonban talán még jelentősebbek a kutatások gondolati mélystruktúrájában felfedezhető kapcsolatok, kötések, melyek a nyelv működésének kérdéseire való fókuszálástól az intermediális transzformációk és összjátékok elemzésén át a mindebben rejlő politikumig terjednek. A koherenciát tovább gazdagítja, hogy kutatói és oktatói munkájába Kérchy Anna olyan területeket is bevont, mint a fogyatékoságtudomány vagy – részben a pandémiára reflektálva – a gondoskodás kérdései, beleértve a gondoskodási válságot is. Munkásságára jellemző a szakmai nyitottság, az elméleti érdeklődés, az innováció, az új interdiszciplináris tendenciákra való fogékonyság, mi több, azok kialakításában való hatékony részvétel. Mind az irodalmat, mind a vizuális kultúra jelenségeit a szemiotika, a szubjektum- és nyelvelméletek, a transzmedialitás, a korporeális és feminista narratológia elméleti eszköztárával vizsgálja, és akkor is, amikor elmozdul a poszthumanizmus, a fogyatékoságtudomány vagy a nonszenszirodalom irányába, a szubaltern szubjektum – sokszor szubverzív – megszólalási lehetőségeit kutatja.

Mindezt azért tartottam fontosnak elmondani az opponensi vélemény elején, mert az MTA dokta címre benyújtott dolgozatával Kérchy Anna olyan témához nyúlt, a Lewis Carroll-i (és azt intermediális szinten körülvevő) nonszenszhez, amelynek látszólag nem sok köze van például éppen a szubaltern szubjektum nyelvi és ezáltal politikai „felhatalmazásának” („empowerment”) és a hierarchikus rendszerek szubverzív felforgatásának kérdéseire, azaz azokhoz a kérdésekhez, amelyek olyan meghatározóak Kérchy Anna kutatói és oktatói pályáján.

A dolgozat azonban éppen arra vállalkozik, hogy a nonszensz – avagy „badarság” – „poliszemikus, polifonikus játékanak” elemzésével felmutassa „a különböző interpretációk széles skáláját” (9), és az interpretációkban rejlő politikumot, amelynek jelentőségét abban látja, hogy éppen a nonszensz ambivalenciájából fakadó jelentésrögzíthetetlenségben fedezi fel ennek a szövegtípusnak a felforgató potenciálját. A carrolli nonszenszt annak minden vizuális elemével együtt ekképp – legalábbis az én olvasatomban – a szubverzív, a hierarchikus viszonyoknak ellenálló, azokat kikezdő nyelvhasználat paradigmatis megjelenséi formájának tekinti.

A dolgozat ugyanakkor ennél sokkal többre is vállalkozik: a teljes Carroll- (avagy Dodgson-)életmű értelmezésére, ezen változatos életmű egymástól függetlennek tűnő, de – mint a dolgozat rámutat – egymással igen szoros összefüggésben álló aspektusainak elemzésére és értékelésére, amibe beletartozik maga az életrajz, a recepció, az Alice-könyvek szöveg- és képvilága, Carroll/Dodgson fényképészete, bizonyos esszéinek elemzése, a magyar fordításokra való reflexió, illetve a carrolli életmű kortárs intermediális és intertextuális továbbélése. Ekképp egy olyan sokrétű, ugyanakkor fogalmilag összetartó, és tegyük hozzá: igen terjedelmes: összesen 423 oldalnyi Carroll-monográfia jön létre, amely mindenképpen **méltó arra, hogy ezen munkájáért Kérchy Anna megkapja az MTA Doktora címet.**

A dolgozat szerkezetileg a bevezetésen és a befejezésként felkínált posztmodern Carroll transzmediális utóéletére való kitekintésen – valamint a fordítások táblázatát és az illusztrációt tartalmazó függeléken és nyilván a bibliográfián – túl hat tárgyaló fejezetre tagolódik. A bevezető fejezet megfelel funkciójának: kellőképp elkészíti a disszertáció mindenféle aspektusát, előrevetíti az értelmezés rétegeit, pontosan definiálja a módszertant. Talán túlságosan is: a bevezetés terjedelme miatt az olvasó bizonyos pontokon nem is tudja, hogy ez még a bevezetés, a hipotézisek felsorolása-e, de igazából már mindezen hipotézisek érvekkel való alátámasztását várja.

A dolgozat első elemző fejezete, a Lewis Carrol – avagy Charles Lutwidge Dodgson – életrajzát összefoglaló fejezet, mint azt tételszerűen megfogalmazza a szöveg, nem akar végső, definitív választ adni az életrajzot, Dodgson alakját körülvevő értelmezések körüli dilemmákra, sokkal inkább felvillantani szándékozza mindazokat az egymásnak ellentmondó megközelítéseket és következtetéseket, amelyek a szakirodalomban kialakult, meglehetősen szélsőséges ellentmondások között ingadozó Dodgson-képet jellemzik. Teszi ezt ugyanakkor elsősorban nem önmagért, hanem annak érdekében, hogy feltárja az élet és az életmű rejtett összefüggéseit, amelyben a carrolli/dodgsoni attitűd afféle segítő, értelmező tükröt képez az életműhöz és az életmű értelmezéséhez. A kialakuló kép során kellő alátámasztást kap az állítás, hogy a viktoriánus episztemológiai válság beleírta magát a carrolli szépirodalmi életműbe, ahogy az is, hogy a sokszínű carrolli életmű – és annak a racionalitást és a nonszenszt (avagy „badarságot”) egyaránt használó aspektusa – milyen mértékben magyarázhatja azt a nyelvi billegést és destabilizálást, amely jellemző az Alice-könyvek szövegvilágára. Az élet és az életmű összefüggései valóban indokolhatják az életmű ilyen terjedelmes bemutatását a disszertációban, mégis azt gondolom, hogy mivel az elemző fejezetek – joggal – rendszeresen visszatérnek a dodgsoni életútra, és reflektálnak rá a a szövegértelmezés szempontjából, hogy áramvonalasabb *disszertáció* jött volna létre, ha ennek az életútnak valóban csak a szövegek szempontjából releváns oldalai kerültek volna bele a dolgozatba, mégpedig az elemző fejezetekbe. Az más kérdés, hogy ha a disszertációról mint potenciális könyvről, mint az első magyar nyelvű Carroll-monográfiáról gondolkodunk, akkor indokolt ennek a fejezetnek a megléte. Így azonban a disszertáció némileg repetitív válik, épp azért, mert a Carroll-életút elemei visszaköszönnek a szövegelemző fejezetekben.

Hogy a disszertáció olyan fejezetével folytassam, amely – az életrajzhoz hasonlóan – némileg kívül esik a Carroll-életmű központi részének tekintett Alice-szövegek elemzésén, az életutat bemutató fejezethez hasonlóan problémáim vannak Dodgson fotográfiai munkásságáról – hobbijáról – szóló fejezettel. Afelől nincsenek kételyeim, hogy egy Carroll-monográfiában kell-e, hogy szó essen Dodgson fényképeiről is, azt azonban nem igazán értem, hogy miért ott van, ahol, és, bevallom, az értelmezés szempontjaival és a következtetéseivel sem tudok feltétlenül azonosulni. A fejezet elhelyezése számomra azért nehezen értelmezhető, mert belátom ugyan, hogy a fényképezés Dodgson vizuális munkásságának igen fontos része, azt azonban kevésbé értem, hogy miért kell ennek a fejezetnek beékelődnie az Alice-könyvek szövegét és az Alice-könyvek illusztrációit értelmező fejezetek közé, még akkor is, ha a fényképészet és az illusztrációk egyaránt a vizualitás világába viszik az olvasót. Ez az elhelyezés megtöri a dolgozat „húzását”, ugyanis a fejezet érvelésének elsődleges téje Dodgson kislányképeinek az elemzése, amelyet a dolgozat is csak kis mértékben köti közvetlenül az Alice-regényekhez, és én sem látom indokoltnak, hogy miért előzi meg a fényképészetéről szóló fejezet és az Alice-könyvek illusztrációjáról szólót (utóbbiról még később ejtek szót).

A fényképészetéről szóló fejezet – akárcsak a többi fejezet – igen komplexen közelíti meg a kérdést. Mindenképpen elismerésre méltó Kérchy Anna kulturális tudása a fényképezés technikájáról, annak változásáról, fejlődéséről, különös tekintettel arra, hogy ezek a változások mikor történtek, és miképp befolyásolhatták Dodgson fényképészeti munkásságát. Szintén igen mély kulturális tudásról tanúskodik az is, ahogy Dodgson fényképeit – hogy ebben a kontextusban többszörösen jelentéssel szövegeljek – Kérchy Anna keretezi, megrajzolva a fényképezés viktoriánus kultúrtörténetét, beleértve azt is, hogy miképp értelmezték például a dodgsoni fényképészeti életmű ma legismertebb és legvitatottabb képeit, a kislányok aktképeit és a szexuális töltetű fotográfiákat. Itt azonban úgy érzem, van egy furcsa elméleti vakfoltja a dolgozatnak, amely mintha szinte kényszeresen és egyértelműen fel akarná menteni Dodgson az alól a vád alól, hogy a kislányokat szexualizálta (és tudatosan nem használom itt most a pedofília kifejezést). Bár a fejezet későbbi részében maga Kérchy Anna is megenged némi játékos ambivalenciát ezekben a képekben, nem biztos, hogy tudok azonosulni azzal az érveléssel, amelyik – Dodgson felmentendő – kizárólag a viktoriánus kontextusban képzelettel el ezeket a képeket, amely értelmezésben a kislányok aszexualizált, tiszta angyalként jelennek meg. A dolgozat ugyanis úgy érvel, hogy ez volt a jelentése a meztelen kislánytestnek a viktoriánus korban, és akkor nekünk is így kell(ene) értelmeznünk. Ezen túl pedig amellet is érvel, hogy a kislányok sosem jöttek el rossz érzéssel Dodgsontól egy-egy fényképezést követően, aki soha nem nyúlt hozzájuk, valamint a képek elemzése során arra a következtetésre jut, hogy a kislányok számos – egyébként elhíresült, és ekként nem kevésbé kérdéses esetben – ágensekké váltak a fényképezés során. Én ugyanakkor látok számtalan olyan elemet is éppen Kérchy Anna szövegében is, amelyek akár ellenkező következtetésre is vezethetnek bennünket, hisz ő maga írja, hogy a fényképezésekkel maga Dodgson alakította ki a saját történetmesélései által azt a helyzetet, amelybe behelyezkedtek a kislányok, ő adta nekik a ruhákat is a leghíresebb és legvitatottabb képeken, mint pl. a Kis kolduslány vagy Az alvó Alexandra esetében. Azaz ő volt a szereposztó, ő volt az öltöztető, ő keretezte a kislányokat teljes egészében. És lehet, hogy nem nyúlt hozzájuk, de maguk a képek, a beállítások kétségtelenül szexualizálják a gyermekeket, maga Kérchy Anna szövege is a fétistárgy szót használja, aminek a szexuális jelentésrétegétől igen nehéz eltekinteni, főleg egy olyan művészeti ág esetében, amely a tekinteten, a szkopophilián alapul, ami önmagában a vágy fétistárgyává változtathatja a tekintet tárgyát. Mi több, a szkopophilia akár úgy is működhet, hogy helyettesíti a közvetlen emberi interakciót. Az tehát, hogy Dodgson konkrétan nem érintette meg a kislányokat, logikailag nem zárja ki azt, hogy a képek közül számosnak ne legyen szexualizált jelentésrétege – a teljesen meztelen kislánytesteknél is nagyobb mértékben azokon a képeken,

amelyeken pl. a vállon lecsúszó ruha alól kivillannak a testrészek, amelyek erotikus töltetét nehéz tagadni (ezért tartom jelentős elemnek azt, hogy maga Dodgson „keretezte” ezekben a képekben a kislányokat).

És amiért azt állítom, hogy itt egy többrétegű elméleti vakfoltja is van a dolgozatnak, annak az az oka, hogy Dodgson felmentésének érdekében az elemzés annyira benne marad a viktoriánus jelentésrétegekben és kontextusban, azt rávetítve Dodgson intencióira, illetve arra a megélt tapasztalatra támaszkodik, amelyről a kislányok beszámoltak (de ugyan mennyi minden van, amiről nem számoltak be a decens viktoriánus asszonyok és lányok?), hogy ezen a ponton a dolgozat szövege megfelelkezni látszik arról, amiről a kortárs irodalom- és kultúraelmélet szól: az újraértelmezésekről, a szerző – a szerzői intenció – haláláról, arról, hogy a kortárs irodalomelméletek tükrében olyan perspektívák tárulnak fel az irodalom- és kultúratörténet szövegeiből, amelyek a szövegek írásakor a kortársak számára láthatatlanok voltak. Maga a dolgozat is említi egy ponton Christina Rossett, mint aki egy sorba állítható Carroll-lel a nonszenszirodalomban. Az utalás ugyan nem nevezi meg, de valószínűsítem, hogy többek között Christina Rossetti *Goblin Marketjére* utal itt a szöveg, amelyet a viktoriánus korban szintén ártatlan gyerekmeseként értelmeztek, miközben a mostani olvasatok szexuális csábításról, megerőszőszakolásról, a bukott nő eldobásáról, anyagi megerősödés révén a csábításnak való ellenállásról és lesbikus-nővéri gyógyításról szólnak. És – csak hogy a viktoriánus kornál maradjak – a neoviktoriánus irodalom sem tesz mást, mint újraolvassa a korszakot (többek között Carter *Esték a cirkuszban* című regénye is, ami – emlékeim szerint – Kérchy Anna PhD-dolgozatának egyik elemzett regénye volt). A kérdésem tehát az, hogy ebben az esetben miért marad a képek értelmezése a viktoriánus és egyúttal intencionalista keretben, abban a keretben, amelyet ugyanakkor azóta számtalan módon kikezdett az irodalom- és kultúratudomány – még akkor is, ha a viktoriánus keret is több rétegű értelmezést tesz lehetővé. Másképp kérdezve: miért kell Dodgson ennyire felmenteni akár a szkopophila „vádja” alól is, miért csak ilyen kis mértékben, az alapértelmezés mellett szinte elveszve jelennek meg azok az olvasatok a dolgozatban, amelyek ennél több ambivalenciát engednek meg a képek értelmezésében? Szintén másképp fogalmazva: ha az értelmezés egy ponton explicit módon állítja, hogy a Kis kolduslány alakja „képbe hozza a korabeli gyermekprostituáltak kegyetlen társadalmi valóságát is,” akkor miképp lehet a képet annyira angyali gyermekábrázolásként vagy, ami szintén megjelenik a szövegben, az ábrázolt gyermek (a valóságban Alice Liddel) ágenciájának a megtestesüléseként értelmezni (hiszen a gyermekprostituáltak világa igen távol állt ettől).

A fényképészetről szóló fejezetben a legszembetűnőbb az is, hogy a dolgozat nem lett kellően összedolgozva disszertációvá, és ez sok ponton rajta hagyta a lenyomatát a szövegen. Természetes, hogy egy disszertáció korábbi szövegekre épül, azonban amikor összerakjuk tézisszerű monográfiává, akkor – úgy vélem – el kell végeznünk bizonyos retorikai változtatásokat. Ebben az esetben például azt *követően*, hogy van egy teljes fejezet Dodgson-Carroll életútjáról, mely részletesen kitér Dodgson-Carroll névhasználatára, a fényképezésről szóló fejezet ezzel a retorikai felütéssel kezdődik: „Charles Lutwidge Dodgson, 19. századi oxfordi matematikaprofesszor neve minden bizonnyal kevesek számára cseng ismerősen, holott a szerző Lewis Carroll írói álnéven publikált nonszensz fantázia meséit a kíváncsi kis Alice csodaország- majd tükörországbeli utazásairól (*Alice's Adventures in Wonderland* (1865), *Through the Looking-Glass, and What Alice Found There* (1871)) világszerte az ifjúsági irodalom klasszikusai közt tartják számon.” Na mármost, a dolgozat olvasója számára eddigre biztosan nem cseng ismeretlenül Dodgson neve, mi több, ha eddig nem tudta volna, ekkorra már maga is kívülről fújja, hogy Dodgson mikor melyik nevét használta és miért. Tudom, hogy nagyon nehéz az embernek a saját szövegét átlátni, hogy mi mikor hol jelenik

meg benne mindabból, ami a fejében van, de azt gondolom, minimális erőfeszítéssel ezeket a furcsaságokat azért ki lehetett volna gyomlálni a szövegből.

Ez a leginkább kézen fogható példa arra, hogy a dolgozat nincs kellőképpen összedolgozva. De hasonló összedolgozatlanságot látok abban is, hogy bár látszólag el van választva egymástól a „Carroll a matematikus nyelvfilozófus” és a „Carroll az art direktor könyvdizájner” című fejezet – mi több, ezek közé ékelődik be a fényképészetről szóló –, ez a két fejezet számos ponton úgy ér össze, hogy az sokkal közelebbi szerkezeti összefüggést igényelne véleményem szerint. Mintha a carrolli alakváltozások bemutatásának a kényszere mint keret elfeledtetné a dolgozatíróval, hogy ebben a két fejezetben valójában ugyanúgy az Alice-könyvekről van szó (ezért nem értem, miért ékelődik közéjük a fényképészetről szóló fejezet), és bár a másodiknak a fókuszában az Alice-könyvek illusztrációjának a története áll, kezdve Carroll saját illusztrációival és folytatva a Tenniel-képekkel, ebben a fejezetben is ugyanúgy értelmeződik a nonszensz mint szöveg is, ami önmagában érthető, hiszen ha illusztrációról beszélünk, akkor a szöveget és a képet egymás tükrében érdemes értelmezni, és az értelmezés valóban nagyon finom mikroelemzésekből áll, azonban ezek jelentős része a szöveg nyelvi működésére koncentrál, azaz kitüremkednek a fejezet kereteiből, így tulajdonképpen a helyük nem ebben a fejezetben lenne, hanem a kettővel korábbiiban, a „matematikus nyelvfilozófus”-fejezetben, ahol ráadásul olykor épp a mikroelemzéseket hiányolom. A szöveg ezen fejezete felvillantja a lehetőségüket, de sokszor nem él vele. Erre példa: „Jellegzetes, ahogy a test zajai – köztük a tüsszentés, krákogás, hörgés, csuklás, bőfögés, szörcsögés, szuszogás, ásítás, hortyogás, sóhajtás, nyeldeklés, nyöszörgés, nyafogás – megakasztják a verbális kommunikáció sodrát, miközben kifejezésre juttatják a beszélő pszichés, fizikális, intellektuális állapotát.” Ha ezek a szó nélküli jelek ennyire kifejezőek, és ennyire változatos lelkiállapotokhoz köthetők, akkor érdemes lett volna megnézni, pontosan miképp is működnek. A szövegértelmezés efféle gazdagításával konkretizálni lehetett volna az elvont, általános téziseket, amelyek ismétlődnek – és ekképp a szöveg ismétléseit is csökkenteni lehetett volna. A „matematikus nyelvfilozófus”-fejezet egyébként is kissé visszafogottá sikeredett: mintha Kérchy Anna nagyon keretek közé akarta volna magát szorítani, aminek eredményeképp talán túlságosan is strukturált, két-háromoldalas (egy esetben hosszabb, hatoldalas) alfejezetekre bomlik a szöveg, ekképp Kérchy Anna épp azt nem csillogtatja meg, amit legjobban tud: a nagy ívű, szinte lélegzetvétel nélkül áradó gondolatmeneteket, pedig épp ez a fejezet lenne a legközpontibb része a dolgozatnak, hiszen a carrolli életműnek mégiscsak az Alice-regények világa jelenti a legfontosabb elemét még akkor is, ha épp ez a disszertáció sokkal cizelláltabban, rétegzettebben vizsgálja az életművet.

A carrolli-dodgsoni életmű sokrétegű vizsgálata kétségtelenül nagy értéke ennek a dolgozatnak, hiszen a szövegek mélyrétegeit elemezve kimutatja többek között azt, hogy Dodgsonnak mint viktoriánus állatvédőnek az álláspontja (azon álláspontnak a finoman megfogalmazott ambivalenciáival együtt) miképp függ össze a nonszenszirodalom politikumával is. A sokrétegűséget mutatja az is, ahogy a Carroll-Tenniel illusztrációk elemzésében hihetetlenül gazdagságban megjelenik Kérchy Annának a viktoriánus kultúráról való tudása, az a jártassága, amellyel észreveszi az intermediális közvetítések látszólag nüanszokban megnyilatkozó részleteiben a jelentéseket, ahogy egymásba játszatja és mozgatja a kortárs elméleteket, kezdve a szubjektumelméletektől és a kristevai preverbálisra, szomatikus elemekre épülő elmélettel és a metanyelvi belátásokkal – a sor hosszan bővíthető – folytatva. Az elemzések során valóban feltárul a carrolli nonszensznek nemcsak a poétikája, hanem az ezen „badarság” hierarchiákat szubverzív módon bomlasztó poétikájának a politikuma is. A szöveg mesterien bánik a viktoriánus közeg kulturális anyagának a mozgatásával is, a disszertáció írójának igen sokrétű és mély tudása van a kor mindennapi diszkurzusáról, a kultúra különböző rétegeinek működéséről, amely a képeskönyvek történeti kialakulásától és

jelentésétől a kor oktatási kérdésein keresztül az állati eledel fogyasztásának a korszakban megfogalmazott etikai kérdéseire és dilemmáira – és azon túl – terjed, és mindezt igen hatékonyan mozgatja annak érdekében, hogy minél teljesebben feltáruljon a carrolli-dodgsoni világ jelentésrétegeinek gazdagsága. A dolgozat kétségtelenül megvalósítja kitűzött céljait: nemcsak a címben jelzettek, a nonszensz poétikáját és politikáját többek között a metamedialis játékok révén, hanem azt is, ahogy rámutat a carrolli életmű különféle megnyilvánulási formái közötti összefüggésekre is meggyőző érvelések révén. Mindeközben kitér a magyar fordítás kérdéseire is, és még ha az épp csak a problémák felvillantása lehet is, hiszen – a dolog lényegéből fakadóan – minden egyes fordítás valószínűleg önmagában is megérdemelne egy-egy külön fordítástudományi disszertációt.

Éppen a dolgozat tartalmi gazdagsága miatt hadd hívjam azonban fel a figyelmet a szöveg nyelvi kivitelezésére annak érdekében, hogy könyvvé alakításakor erre nagyobb figyelem fordítódjon. Azt gondolom, hogy a szöveget nagyon alaposan kell korrektúrázni, mert a központosítás, a vesszőhasználat sokkal inkább az angol szabályokat követi, mint a magyart, és ezáltal sokszor elbizonytalanítja az olvasót, ami még egy alapvetően a nonszensz destabilizáló hatásáról és jelentéséről szóló dolgozatban sem biztos, hogy előnyös. Hasonlóképp követni kellene az összetett szavak helyesírásának szabályait (a nonszenszirodalom szót pl. végig egybe kellene írni), ahogy arra is figyelni kellene, hogy egy többszörös birtokos szerkezetben az utolsó birtokosra ki kell tenni a *nak/nek* ragot. Nem egy mondatnak többször kellett nekifutnom a szöveg efféle, visszatérő nyelvi jellegzetességei miatt. Elég sok a „szimpla” elütés is, a konkrét helyesírási hiba (new yorki, bújkál, tanúsított, stb.), illetve visszatérően (vagy olykor a megfelelő helyesírással váltakozva) túl sok a szintén angolos nagybetűs szóhasználat (Viktóriánus, Romantika, sőt, Romantizmus, Angol-Görög szótár, stb.) Van olyan szó, ami kétféle írásmódban szerepel a szövegben (ekfrasztikus, ekphrasztikus), és feleslegesnek tartom az olyan szavak használatát, amelyek nem léteznek a magyar nyelvben (pl. szenzus, enkapszulálta, aszteriszka, appendix, prezencia), ahogy bizonyos magyar szóújításokat is (háttérző fejezet, és valamiért a konszenzus szó melléknévként jelenik meg többször is (pl. konszenzus valóságkép)). Azt gondolom, a nyelvi megformálás javítása mindenképpen szükséges ahhoz, hogy ez a disszertáció azzá váljon, aminek Kérchy Anna szánta: az első magyar – és sikeres, a művelt átlagolvasó által is értékelt, mert olvasóbarát – Carroll-monográfiává.

A fentiek alapján, mindezen kritikai megjegyzéseimmel együtt megismétlem korábbi kijelentésemet: Kérchy Anna dolgozata érdemes, gazdag, invenciózus munka, aminek alapján Kérchy Anna méltó arra, hogy elnyerje az MTA Doktora címet.

Debrecen, 2023. április 17.

Séllei Nóra